

Адам генетикасын зерттеу әдістері

“Генетика” – (грекше *Genesis*-шығу, пайда болу, тек) барлық тірі организмдерге тән екі қасиеттерді – тұқым қуалаушылық пен өзгергіштікті зерттейтін биология ғылымының бір саласы.

Ген – бір белгінің, яғни бір белоктың дамуын анықтайтын ДНҚ-ның функционалдық бірлігі.

Генотип – организмнің өз ата-енелерінің қабылдаған гендерінің толық жиынтығы.

Фенотип – организмнің ішкі және сыртқы белгілерінің жиынтығы.

Гомозиготалы деп бірыңғай доминантты немесе рецессивті аллельдерден тұратын организмді айтады.

Гетерезиготалы деп әр түрлі аллельдерден тұратын организмді айтады.

Адамның генетикалық объект ретіндегі ерекшеліктері:

Жыныстық жағынан кеш пісіп жетілетіндігі

- 1. Әр отбасынан тарайтын ұрпақ санының аздығы*
- 2. Барлық ұрпақтың тіршілік ортасын теңестірудің мүмкін еместігі*
- 3. Хромасома санының көп болатындығы*
- 4. Адамға тәжірибе жасауға болмайтындығы*

**АДАМ
ГЕНЕТИКАСЫН
ЗЕРТТЕУ
ӘДІСТЕРІ**

ГЕНЕАЛОГИЯЛЫҚ ӘДІС

ЦИТОГЕНЕТИКАЛЫҚ ӘДІС

ЕГІЗДІК ӘДІС

ОНТОГЕНЕТИКАЛЫҚ ӘДІС

ПОПУЛЯЦИЯЛЫҚ ӘДІС

БИОХИМИЯЛЫҚ ӘДІС

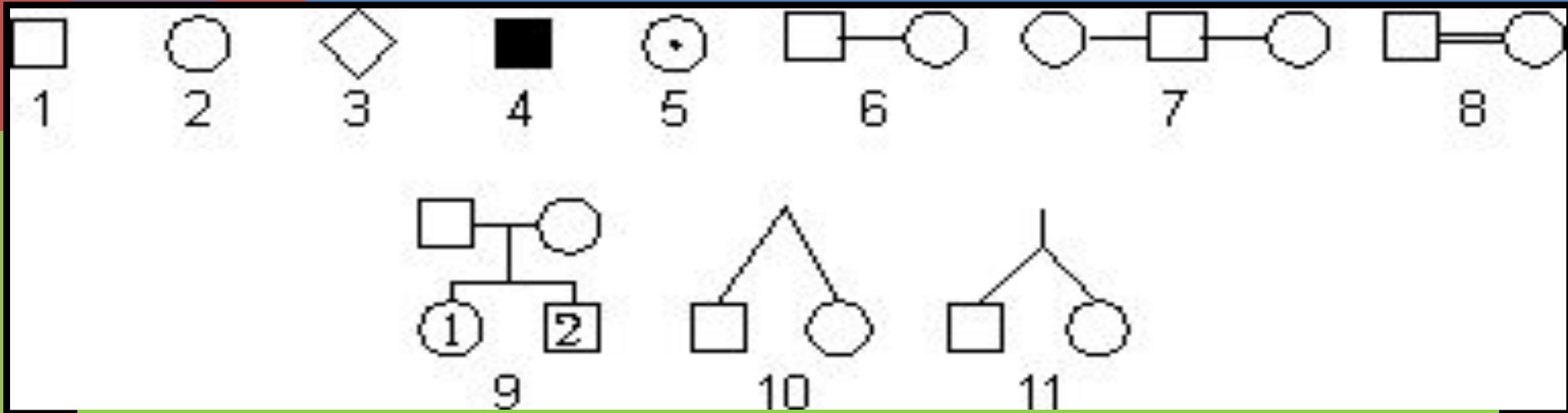

Генеалогиялық әдіс

*Адамда болатын түрлі
белгілер мен
қасиеттердің немесе
аурулардың тұқым
қуалауын, оның шыққан
тегіне қарай зерттейді.*

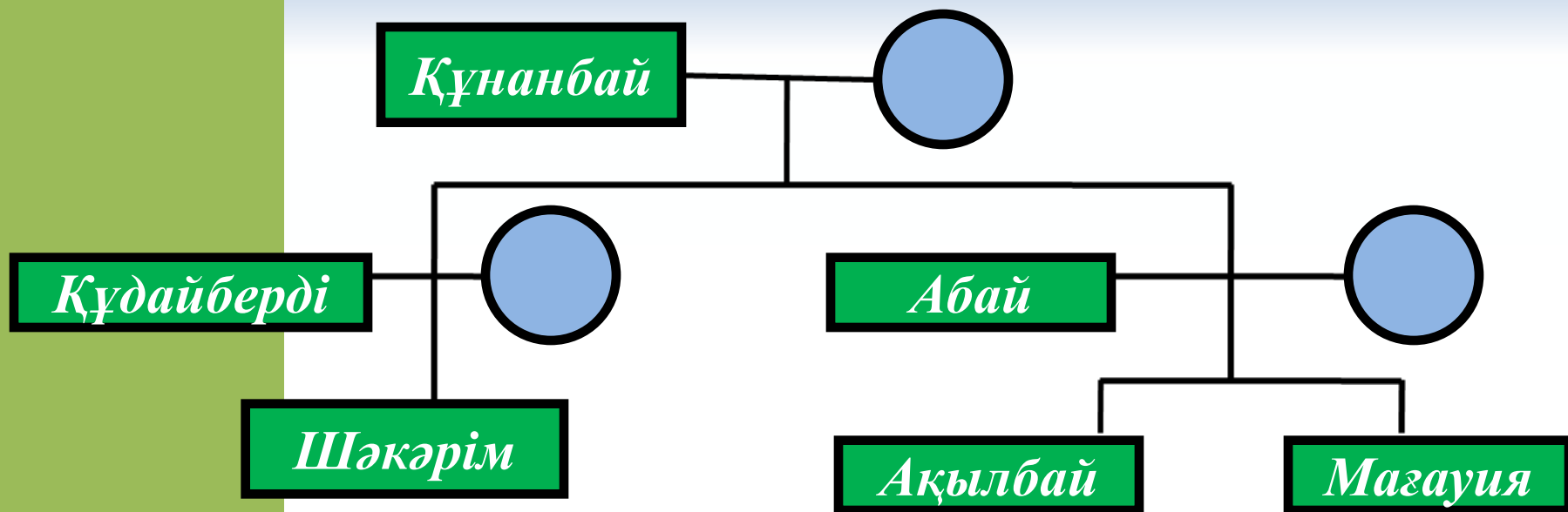
Генеалогиялық әдіс

Шежірені құрастырудағы негізгі шартты белгілер:

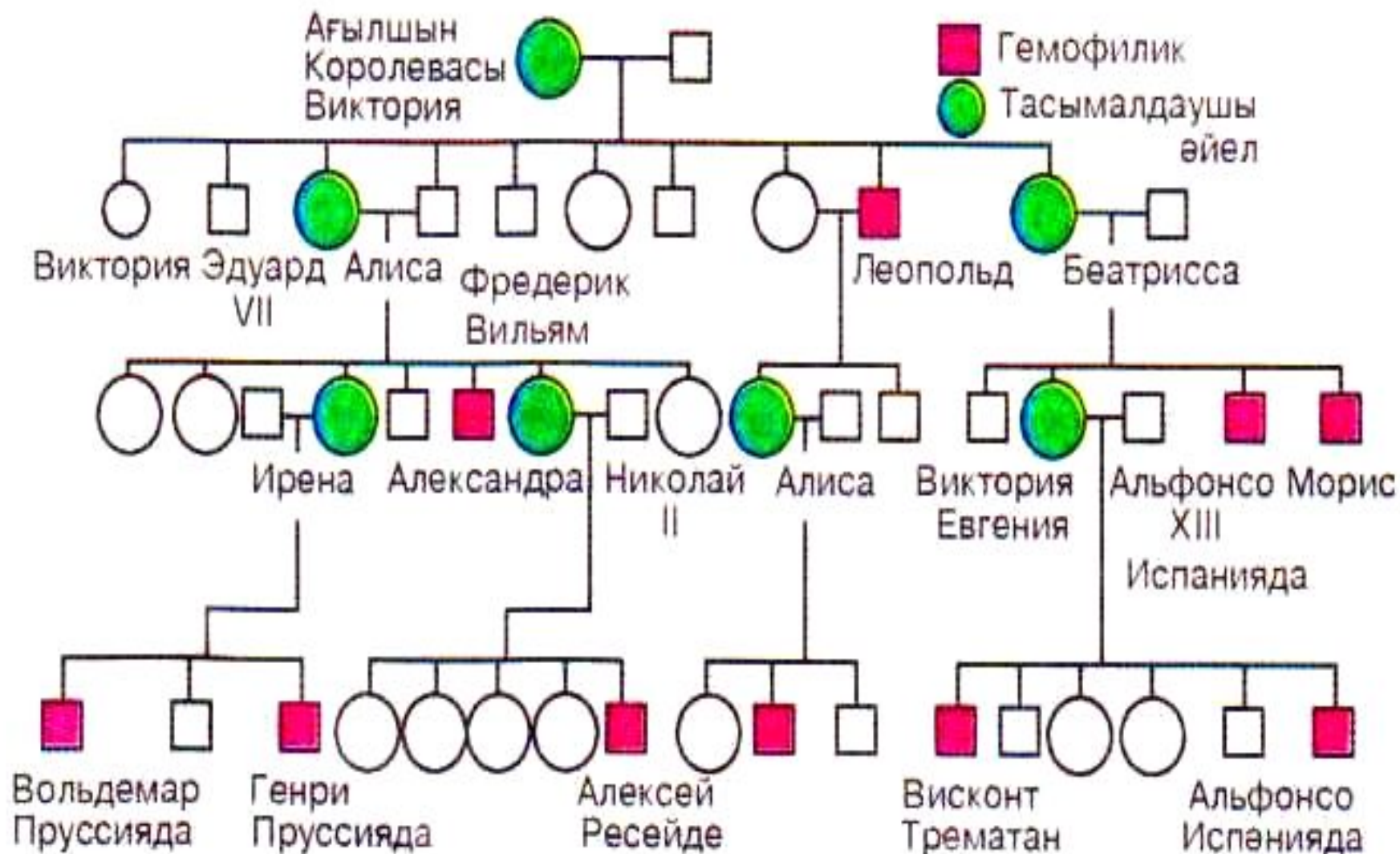
- 1 — ер адам;
- 2 — әйел адам;
- 3 — жынысы анықталмаған;
- 4 — зерттеліп отырған белгі кездесетін адам;
- 5 — зерттеліп отырған рецессивті геннің гетерозиготалытасымалдаушысы;
- 6 — неке;
- 7 — ер адамның екі әйелмен некесі;
- 8 — туыстық неке;
- 9 — ата-анасы, балалары және олардың туылу реті;
- 10 — екі жұмыртқалық егіздер;
- 11 — бір жұмыртқалық егіздер.

ҚҰНАНБАЙДЫҢ ДАРЫНДЫЛЫҚ ҚАСИЕТІН КӨРСЕТЕТІН ШЕЖІРЕЛІК КАРТА

- дарындылық қасиеттің берілу белгісі.

Гемофилия ауруының тұқым қуалауы

ШЕЖІРЕДЕ ТАЛДАНАТЫН ҰРПАҚТАР

Ата ұрпағы

Әке ұрпағы

Өзінің ұрпағы

Балалар ұрпағы

Немерелер ұрпағы

Шөберелер ұрпағы

Шөпшектер ұрапағы

Шежірені құрастыруды бастайтын адамды- пробанд, ал іні қарындастарын – сибстер дейді.

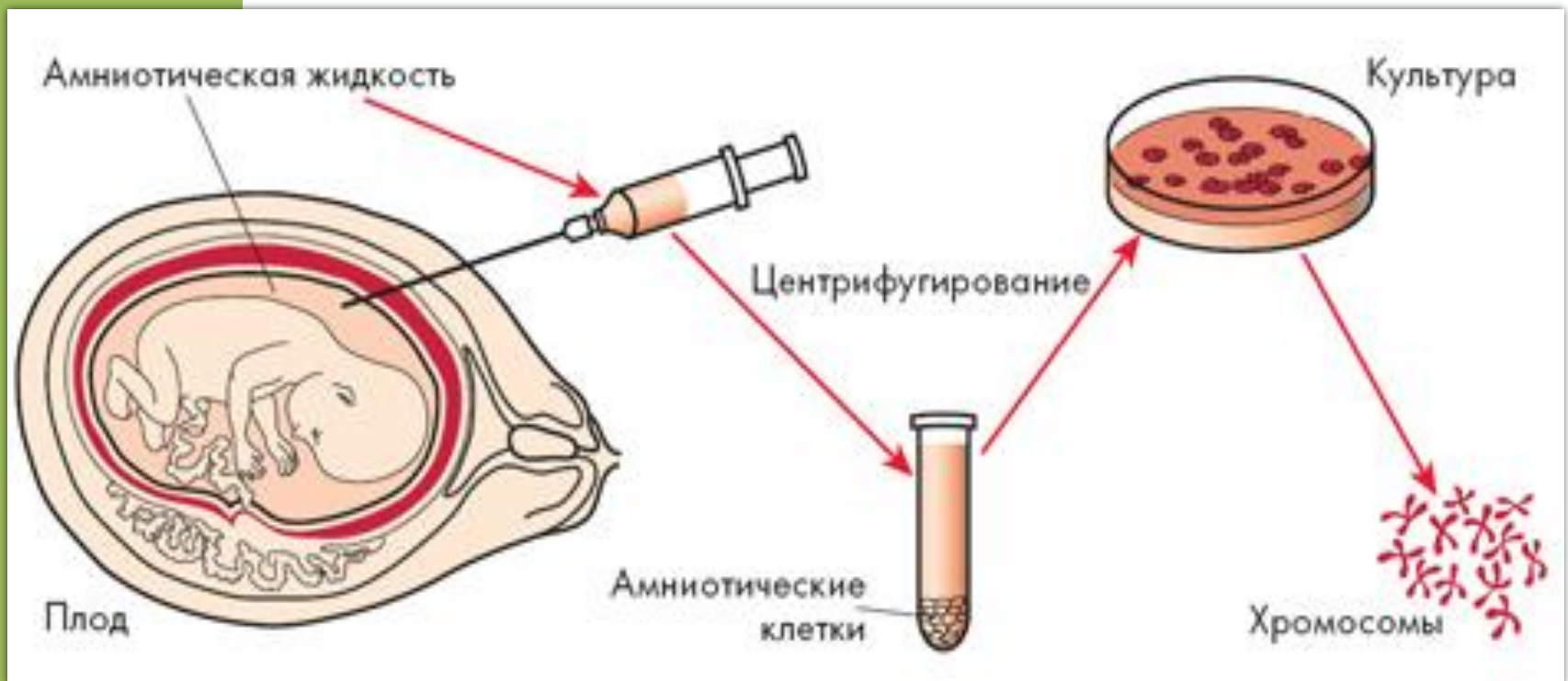
Цитогенетикалық әдіс

Сау немесе ауру адамның кариотипіне (хромосома жиынтығына) цитогенетикалық талдау жасалады.

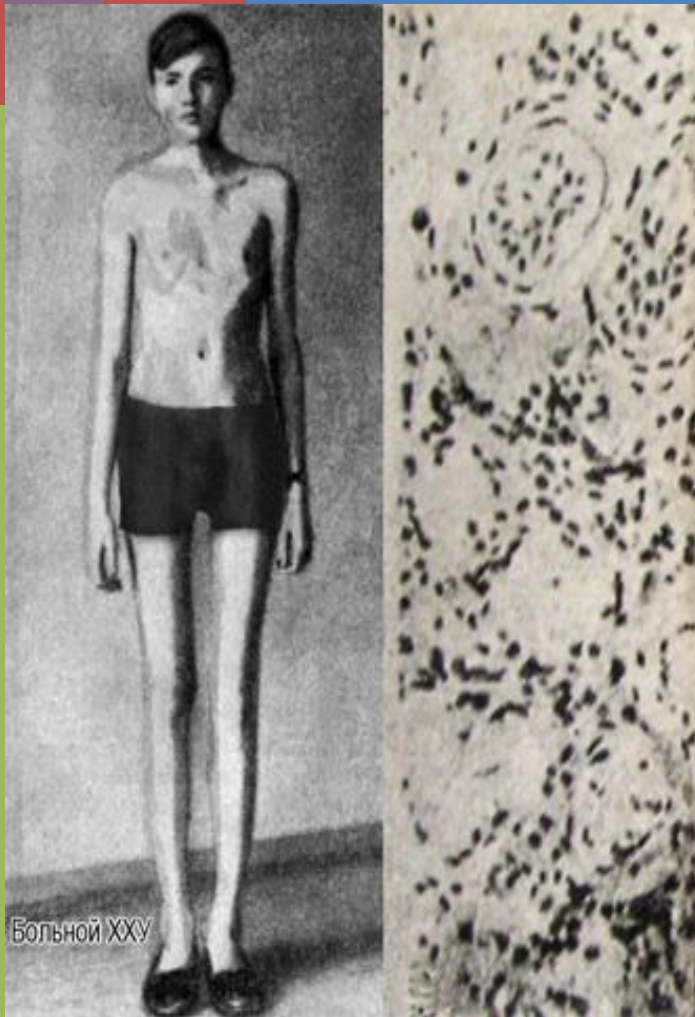
1956 ж Тио мен Леван алғаш рет адамда 46 хромосома бар екенін анықтады.

Цитогенетикалық әдіс

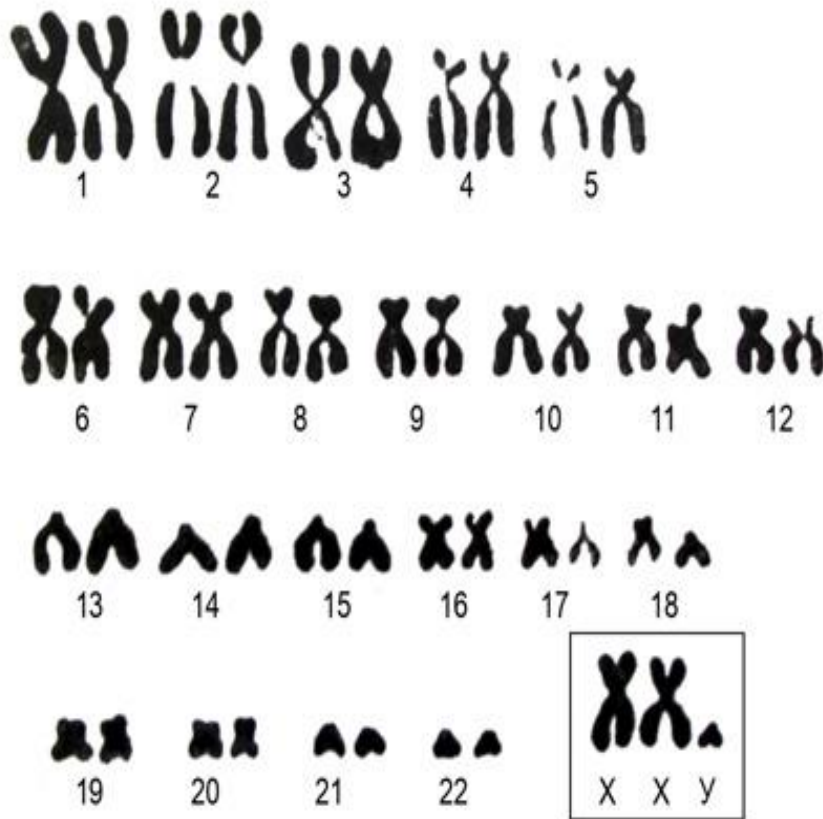
Хромосомалық өзгерістердің нәтижесінде туындайтын аурулар:
Клайнфельтер синдромы, Тернера-Шерешевский, Даун, Патау,
Эдвардс синдромы және т.б.

Цитогенетикалык әдіс

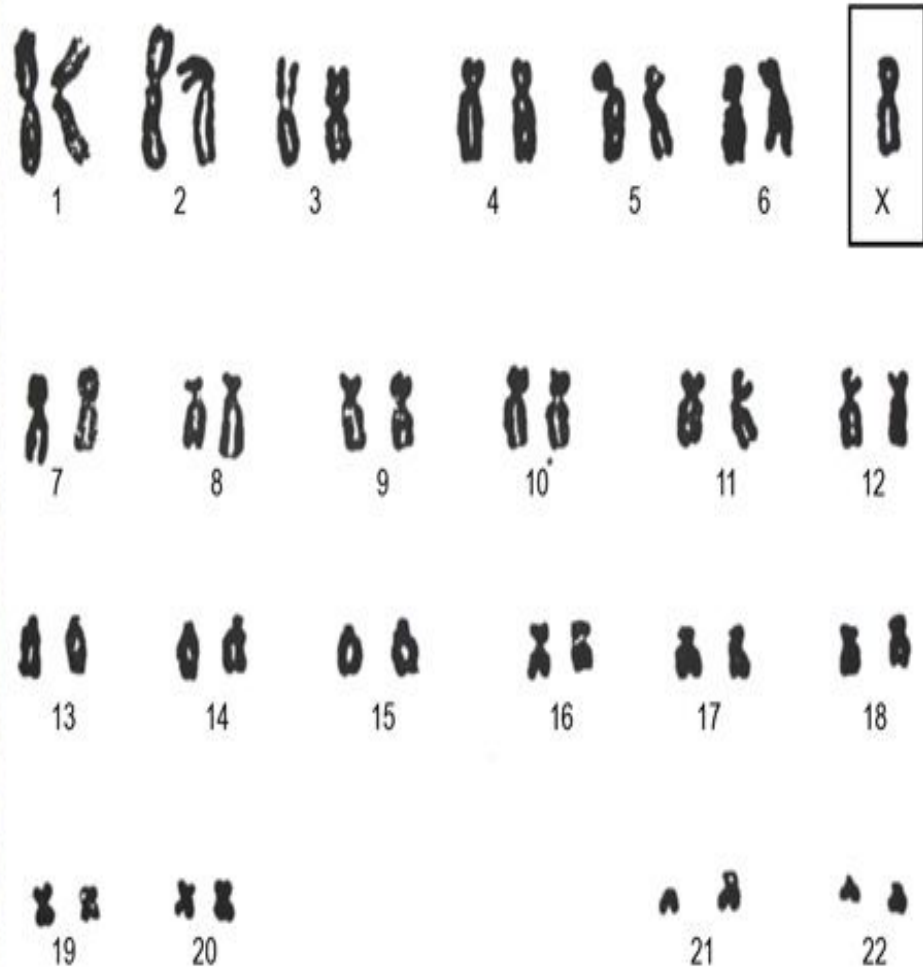
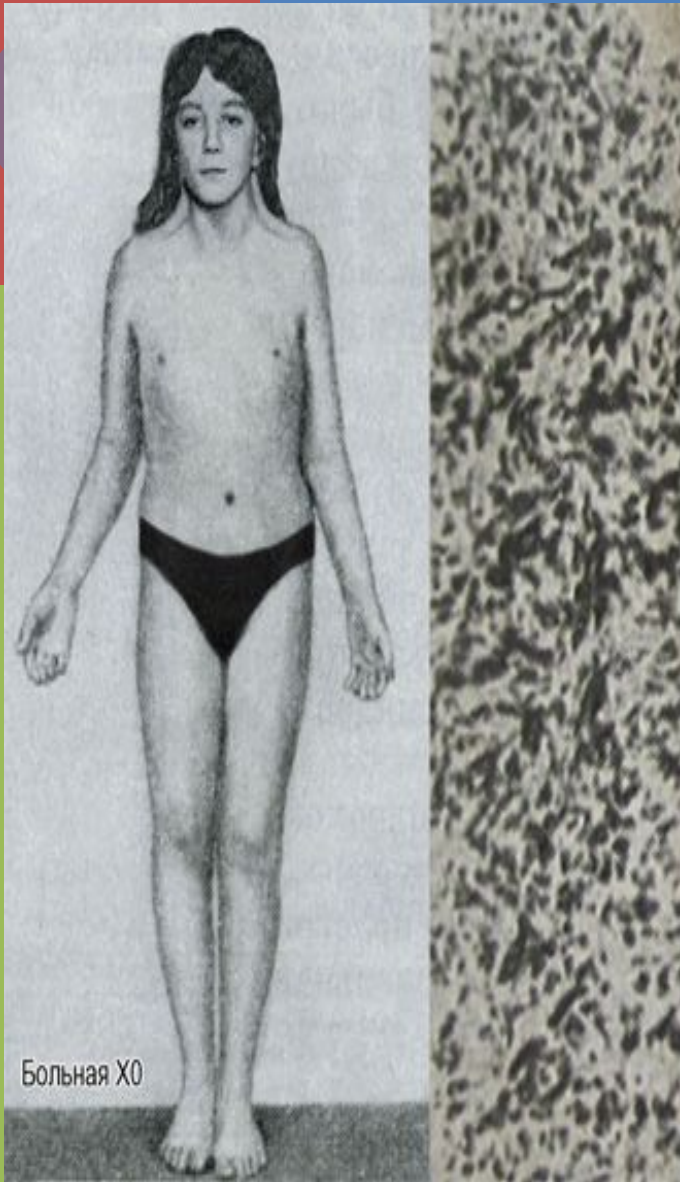

Синдром Клайнфельтера, 47 / XXУ

Ер адамда, жыныстық хромосомасына X артық болуы, диплоидттық жиынтығы – 47

Синдром Шерешевского-Тернера, 45 / X0

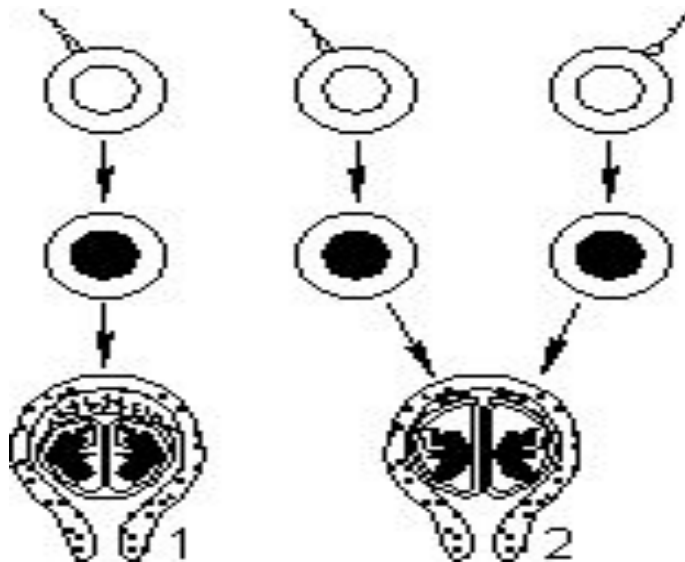

Жыныстық жағы баяу дамиды, бедеу болады, ақыл – есі кем, ашуланшақ, жұмысқа қабілеті төмен.

Егіздік әдісі

Белгі қасиеттердің дамып қалыптасуы үшін тұқым қуалаушылық пен сыртқы ортаның әсерін зерттейді, сонымен қатар адамның кейбір тұқым қуалайтын ауруларға бейімділігін алдын ала анықтауға көмектеседі.

1 — бір жұмыртқалық егіздер
2 — екі жұмыртқалық егіздер

Егіздік әдіс

Егіздік әдіс

Белгілері	Ұқсастығы, %	
	Бір жұмыртқалы	Екі жұмыртқалы
	Қалыпты	
Қан топтары(AB0)	100	46
Көзінің түсі	99,5	28
Шашының түсі	97	23
	Патологиялық	
Бронхиальды астма	19	4,8
Туберкулез	37	15
Эпилепсия	67	3
Шизофрения	70	13

ЗЕРТТЕУДІҢ ЖАҢАЛЫҒЫ

Егіздердің дүниеге келуіне бірнеше факторлардың әсері бар екені анықталды.

А) 18-35 жас аралығындағы әйелдерде егіз туу жағдайлары көптеп кездеседі.

Ә) Ақ нәсілді әйелдерге қарағанда, қара нәсілді аналарда егіз баланың дүниеге келуі жиірек кездеседі.

Б) Табиғат соншалықты ластанған сайын егіздер өмірге көптеп келеді.

В) Тамақтануда картопты көп пайдалану егіздерді дүниеге келтіруге себепші болатын гармондарды көбейтеді.

Г) Жыл мезгілдерінің ыстық, яғни июль айында дүниеге егіз балалардың келуі жиілейді.